

Tredje roten, tomt 21

Kvarteret Snusmalaren

Tionde roten 1637–57 v

Sjätte roten 1657 h–70

Hörnet mellan Östra Hamngatans västra sida och Kyrkogatans södra sida

Ö.Hamngatan 35–Kyrkogatan 21

Även en mindre tomt väster om hörntomten

Rådman Arfue Gudmundsson

1637, 1642, 1651, 1654: 8 mtl, 1638: 6 mtl, 1639, 1641, 1655: 7 mtl,

1649–50, 1652–53:10 mtl (VI), 1658: 32:–, 1666–70–75

Förste kände ägare av den tomt, där biskopshuset senare byggdes var *Arfved Gudmundsson*, som bodde här 1637 och detta år blev rådman. Han behöll både gård och rådmanstjänst till sin död 1675.

Här följer en del material, hämtat ur domböckerna om rådmannen:

Vid rådhusrätten den 6.9.1644 behandlades *Erik Börgessons* beskyllningar mot rådman Arfved Gudmundsson för ockerpriser på råg: Alldenstund ryktbart omkring staden är att några av borgerskapet mot all billighet hade sålt råg för 5 d smt skeppan hade rådhusrätten låtit ”inquirera” (forska) angående detta. *Åldermannen Anders Marcus* hade åtskilliga gånger tillfrågats, om det var sant, att rågen såldes här så dyrt. Han hade svarat, att han hade hört, att Arfved Gudmundsson hade gjort det. Arfved hade upprörts över påståendet och hållit Anders Bakare för sin man till dess han hade bevisat honom ha sålt råg för 15 mark smt skeppan eller mycket mindre för 5 daler. Anders Bakare skyllde på besökarna, vilka i sin tur hade framdragit *Linnart Tönnesson*, vilken hänvisade till Erik Börgesson. Linnart sagt hade till honom ”offentligen under ögonen för rätten”, att Erik Börgesson hade berättat, att två bönder, vilka han namngav, skulle ha köpt råg hos Arfved Gudmundsson för fem daler skeppan. Den rågen låg nu i hans hus. Linnart Tönnesson hade därpå frågat, om han ville tillstå detta, om detta efterfrågades. Svar: Ja. Erik Börgesson hade i början nekat men hade inte kunnat leda sig därifrån utan blivit övertygad om saken av så många vittnen, att han väl kunde bindas till saken och man begärde likväl en ed av honom. Alltså pålades Erik Börgesson av rätten att enligt det 12 Cap Kong B inom 14 dagar med 12 manna ed purgera sig att han ej hade fällt så äreröriga ord på en rådman. Sedan detta publicerats sade Erik Börgesson vilja efterkomma detta.

Den 5.11.1644 (?) hade Erik Börgesson till vittne inför rådhusrätten framdragit *Anders Persson i Kniperö i Halland*, som berättade, att Erik Börgesson hade kommit till honom i Halland och frågat honom, om han inte hade hört, att Arfved Gudmundsson hade sålt en skeppa råg för fem d smt. Då hade han svarat ja. Då lejde Erik Börgesson hästar där och förde honom med sig hit till staden på vägen hade Erik Börgesson än ytterligare frågat honom därom. Erik hade bjudit honom

hem till sig, givit honom mat och dricka och bett honom att vittna om saken. Detta hade skett för en månad sedan.

Erik Börgesson sade, att Anders Pedersson hade sagt detta till honom i hans egen stuga här i staden, vilket Anders Pedersson nekade till och sade sig aldrig ha sagt det till Erik Börgesson förrän hemma i Kniperö.

Den 19.11.1644 kom *Jöns Nilsson i Kniperö i Lindome socken* för rätten och berättade, att inte han utan andra bönder falkade på rågen. Han hade stått och hört, att Arfwed Gudmundsson stående i sin bod själv sagt till bönderna, att han ville ha fem daler för en skeppa råg. Jöns visste inte var bönderna hörde hemma. Erik Börgesson hade inte varit hos honom i Halland. Han hade inte heller sagt det till Erik Börgesson utan hade berättat det för sina grannar, som hade utspritt det. Därefter bekände han, att han hemma i Kniperö i Lindome socken hade sagt det till Erik Börgesson, då han frågade därom. Han sade först, att han hade stått ute "på gatun" hos bönderna och själv ur Arfwed Gudmundssons mun hört att denne begärde fem daler skeppan för rågen, sedan att han kom gående och hörde detta.

Rätten frågade honom, om han kände Arfwed Gudmundsson: ja han kände honom väl. Men när han skulle utpeka honom bland rådmännen, som satt omkring bordet, kunde han det inte.

När Jöns Nilsson av rätten åter den 26 november tillfrågades om han hört Arfwed Gudmundsson begära fem daler för en skeppa råg, svarade han, att han hade hört honom nämna fem daler men han visste inte, om det avsåg råg, salt eller annat. Erik Börgesson tillfrågades därefter om han erkände Jöns Nilsson vara ett gott vittne ("känner J.N. vara god för att vittna"), vilket Erik Börgesson bejakade. Nu sade Jöns, att han aldrig förut hade talat om Arfweds dyra pris på råg, förrän han mötte Erik i sin grannes hus i Kniperö. och Erik kände till saken före Jöns själv. Erik hävdade, att Jöns både förut och senare talat med Erik om saken men nu avlade Jöns sin livliga ed så sant Gud hjälpe honom till liv och själ så vidare på att han inte visste om det var för salt, råg eller annat som Arfwed begärde fem daler och att det var först i Kniperö han hade på Eriks begäran i grannens hus vittnat om saken.

Den 29.11.1644 dömde rådhusrätten: Alldenstund Erik Börgesson den 6 september givna "Interlocutorie besked" ej kunde tillfyllest göra och honom pålagt 12-manna ed prester, att han inte hade sagt, att Arfwed Gudmundsson hade sålt en skeppa råg för fem d smt utan i stället hade framdragit två bönder Anders Persson och Jöns Nilsson i Kniperö i Lindome socken i Halland, till vilka han hade rest och hemma där de bodde förmått att vittna om saken och alltså "Widare i saken sin mallitiam och grova Calumnier låtit se... Warder alltså han Erik Börgesson för den skull för sådane grove ärerörige ord och Calumnier på en Rådman fällte efter det 12 Cap Kong B 23 under 80 m smt condemnerat".

Rådsförvanten Arfwed Gudmundsson hade dels själv, dels genom sin tjänare, låtit andraga, hur *Philip Hobe* i sin till Arfwed Gudmundsson den 18.10.1646 givna obligation förskrivit sig att inom två månader från detta datum betala de 53 rdr, som han var skyldig, vilket dock icke skett. Philip Hobe dömdes av underrätten den 17 nov. 1647 betala utan dröjsmål dels dessa 53 rdr dels rättegångsexpenserna och sina fyra försuttna rättegångsinställelser.

Rådhusrätten beviljade den 11.11.1647 arrest på 60 skeppund järn, stående hos Arfwed Gudmundsson, som tillhörde *David Melwing*, borgare i Helsingör. Arresten hade begärts av *Alexander Könning* förmedelst en obligation och fullmakt utfärdad av *Robert Alexander* och kapten *David Alexander*, boende i Enster i Skottland.

Oluf Svensson från Gamla Lödöse (Gamlöse) tvistade den 28.4.1648 i Göteborgs kämnärsrätt med herr *Arfwed Gudmundsson* om 28 rdr för ett parti knaphålt, som Oluf Svensson föregav, att han hösten näst före den danska fejden hade slutit fullkomligt köp med Arfwed Gudmundssons fullmäktig i Gamla Lödöse. Knaphålden hade betalats av Arfwed Gudmundsson men hade borttagits av fienden, där den låg på Oluf Svenssons gård på Arfwed Gudmundssons vägnar. Oluf Svensson menade, att det var Arfwed Gudmundssons och icke hans skada, eftersom Arfwed Gudmundsson icke hade låtit hämta knaphålden. På kämnärsrättens flitiga uppmaning hade *Herr Arfwed Gudmundsson* den 6.6.1649 beslutat sig för att han skulle vara tillfreds (nöja sig med) vad rätten kunde tillerkänna *Måns Helgesson i Långö i Gäsene härad* för de två kor, som denne i 2½ år haft till foder för Arfwed Gudmundsson. Måns Helgesson hade uppgivit, att korna hade varit sjuka, varigenom Måns boskap hade infekterats, så att hittills 18 stycken hade avlidit. Men enligt vad Arfwed Gudmundsson uppgav hade hans kor varit alldeles friska, när Måns Helgesson tog emot dem. Rätten fann för gott, att Arfwed Gudmundsson utöver de 7 daler, som Måns Helgesson var skyldig honom, betalade 5 daler för Måns lidna skada. Handsträckning

Herr Arfwed Gudmundsson vände sig den 28.6.1649 (KR) mot *Oluf Carlsson svärdfejare* angående en ekestock, som hade söndersågats i bräder. Den tillhörde honom rådmannen men Oluf Carlsson hade med sin båt genom soldater låtit uppdraga den. Rättegången uppsköts. Under tiden skulle Oluf Carlsson skaffa Arfwed Gudmundsson hans egendom tillbaka.

Överste Herr Johan Stake hade till rådhusrätten den 29.4.1652 sänt sin fullmäktige *Gabriel Tham* och begärt rannsaking om sin tjänare *Mårten Jacobssons* död för några dagar sedan i Arfwed Gudmundssons hus. Även Mårtens broder *Isak Jacobsson* hade senare begärt att saken skulle examineras och rättvisa skipas.

Kocken Mårten Jacobsson, som var född i Stockholm, hade dödskjutits av en piga *Karin Persdotter*. Anders Andersson från Alingsås, som tidigare hade varit ryttare, berättade, att han en afton gick till *Anders Olufsson* att hämta en fällebänk ("benck") och då han bar den "oppå nattstugun" hos Arfwed Gudmundsson fann han kocken Mårten och Karin, som hade bäddat upp en säng på nattstugan, där före sig stående och sade om överstens kläder som hängde på väggen: "sådana kläder hafwer iagh icke haft sedan Juull". Mårten sade: "dett troer iagh wäll", därefter sade Karin, "see hwilka skiöne pistoler" och frågade om han hade sådane i feiden, då han var ryttare. R (Svar): "Mine war inte så länge". Karin gick till spisen och då hon vände sig om såg hon att Mårten tagit den ena och Anders den andra pistolen från väggen. Anders frågade Mårten om de spände väl. Mårten svarade nej. Anders sade: "Gud beware mig, huru lätt detta gewär är", och Mårten spände sin och sade, "så förer min Herre den" och Karin frågade Mårten: "äre de så lätte", varpå Mårten Kock sade: "Jungfru wille i försökia huru lätte de äre?", "hafwer fått (gett) henne den i haanden, hållandes själv i pipan, och strax, då hon fick honom fast, är han löös gångin och Mårten nederfallin, huaruppå Anders lopp neder att gifwa sådant tillkänna och Karin lopp efter fattade honom i kläderna, bediendes att han detta intet openbara skulle".

Den 27.9.1652 RR föll dom i detta ärende om dödskjutningen:

Kocken Mårten Jacobsson hade uti Arfwed Gudmundssons hus "utaf olyckligt tillfalle" omkommit och dödskjutits av en flicka Karin Persdotter. Rätten hade noga undersökt saken. Vittnen, som var närvarande, när olyckan skedde, hade berättat, att Mårten Jacobsson tog Herr Överstens pistol utav väggen, som han gav flickan i handen och höll själv i pipan och genom att flickan kom åt avtryckaren gick skottet av och haglen, som pistolen var laddad med gick igenom Mårtens tin-

ning, så att han omedelbart avled. Eftersom detta hade skett av våda av en flicka, som bara var 13 eller 14 år, så sakfälldes hon efter det 11 Kap. i St. L Dråpem B med våda till 12 mark böter.

Johan Adriansson Palm (sic" OBS" Från Holland, ej samme som Johan Adr. Bann") krävde den 27.6.1653 Herr Arfwed Gudmundsson på 610: 13 floriner. Herr Arfwed Gudmundsson nekade till skulden och sade, att hans tjänare *sal Jacob Starck* hade betalt Johan Adriansson Palm efter hans 1650 övergivna räkning, då han sist var i Holland. Johan Adriansson sade sig varken ha fått betalt av Jacob Starck eller någon annan på Arfwed Gudmundssons vägnar. Rätten förordnade *Johan von Saveland, Mårten Dreijer* och *Gustaf von Ackern* att antingen förlika parterna eller om detta ej var möjligt giva rätten en skriftlig relation.

Herr Arfwed Gudmundsson fordrade den 27.4.1655 genom sin tjänare contra *sal Hans Jungs änka Brita* vid Stigeberg på 12 tunnor beck och 7 tunnor tjära. Hon erkände sig skyldig blott 7 tunnor beck. Uppskov med försök till frivillig förlikning.

Ambjörn Åkares gosse hade kört över *Arfwed Gudmundsson* med ett par hästar och skadat honom. Arfwed Gudmundsson hävdade vid rådhusrätten den 18.6.1655, om han i synnerhet med Guds hjälp icke hade blivit caverad av barberaren hade han slutligen därigenom fått bräck och blivit en fördärvad man så länge han levat. Han var ännu vanför och visste icke om han som förr nånsin skulle komma till sin fullkomliga hälsa.

Ambjörn åkare sade, att detta hade hänt av våda alldeles emot gossens vilja och vetskap, Åkaren ville gärna förlikas med Arfwed Gudmundsson. Ambjörn uppmanades att till nästa RR undersöka hur denna förlikning skulle komma till stånd.

Erik Jacobsson i Vänersborg hade enligt Herr Arfwed Gudmundssons skriftliga berättelse till underrätten den 15.8.1655 sålt ett parti på 51 master till Arfwed Gudmundsson. Masterna skulle Erik Jacobsson leverera vid Vänersborg. Men masterna arresterades av skogvaktaren, som ansåg att de var huggna på förbjudna skogar, utur vilken arrest Erik Jacobsson fordrade dem löse och uppdrog den sedan till Arfwed Gudmundssons tjänare under försäkringsskrift, att han skulle hålla dem fria och klanderlösa: varefter de slogs igenom Trollhättan och fördes hit till Göteborg, där de åter ånyo blev arresterade. Arfwed Gudmundsson begärde, att Erik Jacobsson skulle behålla sina master, som han inte kunde hemula och återlämna betalningen, Erik Jacobsson påstod att han hade skaffat masterna ur arresten med hjälp av Kungl. Maj:ts brev. Han ansåg sig ha fullgjort sin plikt och inte ha vidare med saken att göra utan ville förbli vid slutligt köp. Genom rättens flit förlikades parterna, så att Erik Jacobsson betalade Herr Arfwed Gudmundsson 30 rdr för att han uppehållits och Arfwed Gudmundsson skulle sedan behålla masterna. Handslag.

Genom förlikning bestämdes den 12.10.1655 i underrätten, att Herr Arfwed Gudmundsson skulle betala Jacob Tönnesson skottsman ytterligare 20 pund för det förra karduanslädret, som han erhållit av honom.

Herr Arfwed Gudmundsson fordrade vid underrätten den 10.2.1658 genom *sin tjänare Anders Henriksson Mårten Mattsson* dennes obligation på 334 dr kopparmynt för malt och humle. Mårten Mattsson erkände sin obligation. För gods som han först erhållit hade han betalt 38 dr kmt. Parterna skulle likvidera sina räkningar före nästa rättegångsdag och söka komma överens själva.

1666 begärde Arfvid Gudmundsson skriftligen om "den Ehreborne Senatens tillstånd att låta up-sätta ett Monument och Tafla på den Norre Pelaren om store Chorsdörren wid Capellansbencken, som närmast till hans graf är, kyrkan till zirat och prydnad och honom sampt hans hustru till åminnelse. Hwarpå Senaten sig icke denne gången kunde resolvera, alldenstund Presidenten

Wälb-ne Gerhard Leioncrantz förmente sin moder större rättigheet till ofwanberörde pelare hafwa efter hans styvfader sal Jöran von Lengercke långt före detta denne pelare begärt hafwer.”

Trots att Arfved Gudmundsson den 10.7.1667 genom *Anders Hindriksson* uppvisade kvittens av tullinspektör *Jonas Månsson Ekebom* dömdes han att betala tullarrendatorn *Pehr Månsson Billman* ”åthskilligt wed Lilla Hambnen och Gamble Port oförtullat infört gods”.

Den 10.4.1671 erhöill rådman Arfvid Gudmundsson tillstånd att låta uppsätta en järnbod åt sig på torget.

1671 klagades det över att ingendera av rådmännen *Anders Amundsson* eller Arfvid Gudmundsson någon gång besökte magistratssammanträdena. 1667 hade de båda varit på förslag till presidentsposten, vilket var en formell hedersbevisning, då båda närmade sig 70-årsåldern.

I februari 1665 förfrågade sig Arfvid Gudmundssons svåger *Lars Andersson bryggare* (död samma år, gift *Malin Gudmundsdotter*) hos rätten om han ”må åtnjuta Landslagen uthi det han efter sin sal hustru med sina medarvingar rådman Arfvid Gudmundsson, Hans Mikaelsson och Anders Gudmundsson på gården Underås hafwer att dela?”

Efter Arfvid Gudmundssons död 1675 gifte hans änka *Brita Olofsdotter* om sig med burggreven Gerhard Leioncrantz, varefter tvisten om kyrkpelaren torde ha bilagts. Brita Olofsdotter var dotter till rådmann *Olof Torsson* och *Cecilia Andersdotter Bånge*. Brita Olofsdotters syster Gertrud var gift med rådman Anders Amundsson och hennes bror *Tore Olofsson, adlad Ollonberg*, var hauptman och häradshövding på Läckö.

(Som köpgesäll?) *Torkel Esbjörnsson* 1666–67

Herr Anders Amundsson 1669–70 R3

Rådman Anders Hindriksson (se 3.20).

köpte 1686 för 2 300 d smt av intressenterna i välb. Burggreven Leioncrantz sterbhus hus och gård på Kyrkogatan i norra hörnet vid östra hamnen med däruti befintliga inventarier (uppbud 13.9.1686). Den 14.6.1687 kvitterade hans svåger *Paul Jürgensson* på sin svärmors vägnar den köpeskilling hon erhållit vid försäljningen av gården till

Handelsmannen Hans Pettersson (Wennerstierna),

som för 2 425 d smt av (hennes son) *Amon Andersson* köpt gården mellan handelsman Johan Pederssons gård i söder och Erik hattmakare å väster sida.

Hans Pettersson mera känd under sitt adliga namn Wennerstierna (adl.22.1.1702) föddes 1654 i Vänersborg som son till *skräddaren Peder Larsson* och *Ingeborg Rickardsdotter*. Han skaffade sig en betydande förmögenhet och kunde därigenom försträcka kronan ansenliga summor pengar, varför han utom med adelskap belönades med titeln kommissarie. Grunden till sin förmögenhet erhöill han genom förmånliga giftermål: 1/ först 1688 med Volrath Thams och Gertrud Helgers dotter *Elisabeth Tham*, död 1691 i barnsäng, sedan 2/ 1693 med *Brita Rambesu*, dotter till *handl Mattias Assmundsson* och *Brita Hansdotter*. Vid avvitrting efter Brita Rambeau fick sonen *Petter Georg* (som sedermera efter avsk som fänrik erhöill titeln häradshövding) 5 000 d smt och dottern *Maria*, som redan 1692 efter sin mor erhållit 3 500 d smt, ytterligare 1 500 d smt. I samband med faderns bröllop med 3) *biskopsdottern Maria Iserhjelm*, erhöill de två barnen 4.3.1704 ytterligare 5 000 d smt.

Gården värderades 1715 till 2 400 d smt och Hans Wennerstiernas lösöresegendom till den enorma summan 15 000 d smt *Handelsgesällen Isak Jonsson* som hade i lön 75 daler, hade 100 d smt lösöre). I gården bodde också *guldsmedsmäster Hans Sahlström* med sin hustru *Maria* som svarade för 200 d smt lösöre

1717 betalade kommissarie Hans Wennerstierna, som då var änkling, 2 daler för sitt tobaksrökande och lika mycket för sin rätt att dricka the och kaffe. Även Isac Jonsson och Hans Sahlström brukade tobak. Husjungfrun ville inte bruka sidenkläder, som man måste betala för. Hos Hans Sahlström omtalas *guldsmedsgesällen Johan Fredrik Straub, läregossen Arfvid Larsson och pigan Catharina Barfoth*.

Hans Wennerstierna avled 1719 och gården ägdes följande år av hans arvingar men kallas 1723 (efter branden 1721).

Hieronymus Nissens ödetomter

Hamburgaren Hieronymus Nissen (född 1690 – begr. i Örgryte 12.10.1746, 56 år gammal) hade erhållit burskap som handlande 13.7.1720 men var icke lika framgångsrik som sin broder Erik. Gift andra gången 1.1.1720 med fru *Catharina Calmus* (född 1687, begr. Chr 22.1.1768, 81 år, gift första gången 13.7.1712 med *handl Johan Bruhn*). Den enda av hans barn, som nådde vuxen ålder var *Catharina Margareta*, född i ett första äktenskap, begr. 20.4.1748, gift 17.1.1733 med *handl., sedermera borgmästare Lorentz Tangren*. Med sina styvbarn med sin första hustru *Petter* och *Johan Gustaf* tvistade han ännu 1741 om deras fädernearv.

Enligt uppgift av Wilhelm Berg skulle handl. Hieronymus Nissen den 3.9.1741 för 9 000 d smt ha sålt hus och gård vid Östra Hamnen och Kyrkogatshörnet ”men Nissen ångrade sig och köpet återgick”. Kanske var sista bisatsen fel. Den försäljningen som åsyftas kan ha gällt att gården övertogs mellan 1741 och 1745 – före Hieronymus Nissens död – av brorsdottern *Elisabeth Eriksdotter Nissen* (1721–1793) och hennes förste man

Niclas Jacobsson Sahlgren (1717–1762)

med vilken hon gift sig 19.11.1742.

Niclas Jacobsson Sahlgren var en stillsam man med klen hälsa. Tyska kyrkboken berättar, att han ”sich sowohl durch gute Information und Bücher, als durch seine Reisen ausser Landes Wissenschaft, Erfahrung u. Einsicht erworben hatte”. I förmögenheten 45 586 d 11 öre smt ingick gården i Kyrkogatshörnet till 15 380 d smt.

Änkan Elisabeth Nissen gifte om sig 7.6.1768 med *kaptenen Carl Hästesko av Måla*, född 1717 (dennes tredje gifte). För 24 000 d smt sålde de gården den 18.5.1773 (uppbud 24.5 s.å) till

biskop Erik Lamberg

(grannar Nicolaus Matzen i s. samt handelsman Nils Johansson Collander och guldsmedsmästare Bengt Haverin i v.) Erik Lamberg (1719–1780) var son till *lektor Petrus Lamberg och Sofia Schröder* och utnämndes till biskop i Göteborg 1760. Hans första hustru *Anna Helena von Troil* (död 1783) var dotter till ärkebiskop S. Troilius. Hans andra hustru *Elisabeth Liedberg* (1734–1817) sålde den 13.8.1784 gården för 5 000 rdr specie till *Kungl. Maj:t och Kronan*, sedan Kungl. Maj:t den 2.8.1776 beviljat konsistoriets ansökan om att gården skulle inlösas ”till ett ordentligt ämbetshus för biskopen här i stiftet”. Gården såldes i det skick den redan överlämnats till den nye *biskopen Johan af Wingård*.

